

6 Učenčeve vprašanje je izraz demokratičnosti in življenskoosti pouka, je dragocena priložnost za izkustveno bogatjenje vseh, ki so vključeni v učni proces. Koliko se tega zavedamo kot učenci, koliko kot učitelji? V tradicionalnem pouku, ki



je dolga stoletja prežemal šolo in je tudi v šolah današnjega dne še vedno močno zakoreninjen, je učitelj tisti, ki znanje posreduje in posredovanju skrbno preverja, učenec pa je bolj ali manj pasiven sprejemnik ponujenega.

13 Učiti se učiti je danes zelo aktualna tema, s katero se radi pochlajajo na marsikateri šoli, ampak je kljub vsem dobrim namenom še vedno veliko učiteljev ujetih v zahteve učnih načrtov in od hitenja ne najdejo časa za tovrstno ozaveščanje in usposabljanje učencev.



23 Včasih bi najraje zakričala: "Dost 'mam šole, mulcev, vsega!" Kadar imam preveč stvari na kupu in nisem preveč trdna, mi je v razredu zelo težko. Dogajanja iz šole se mi večkrat vrinejo v misli tudi doma, čez dan in ponoči. Poklic učitelja se mi zdi zapleten, zahteven in izpostavljen. Izpostavljena sem v odgovornosti poklica, v interesih, ki v vseh strani prihajajo na solo in šolnike, ter v sodbah, ki v današnji negotovosti prihajajo stalno in od vsakogar.



Preveč stvari na kupu in nisem preveč trdna, mi je v razredu zelo težko. Dogajanja iz šole se mi večkrat vrinejo v misli tudi doma, čez dan in ponoči. Poklic učitelja se mi zdi zapleten, zahteven in izpostavljen. Izpostavljena sem v odgovornosti poklica, v interesih, ki v vseh strani prihajajo na solo in šolnike, ter v sodbah, ki v današnji negotovosti prihajajo stalno in od vsakogar.

33 Pišem kot vzgojiteljica predšolskih otrok, ki se zadnja leta veliko ukvarja z bralno in glasbeno vzgojo otrok. Ti dve področji me precej zanimata, odkar sem pred dvajsetimi leti stopila na pot ukvarjanja z otroki.



35 Slika Maksima Sedeja Pri mizi je nežno posvetilo družinski ubranosti v kulturnem okolju, zazrtem v lepoto in umetnost. Slikarjev pogled je ljubezniv prizor v interieru preoblikoval v slikarsko ploskev in motiv premišljeno prekomponiral



v barvno in linijsko usklajeno kompozicijo, v kateri je z razmerjem med navpičnicami in vodoravnicami ter barvnimi dialogi in poudarki dosegel živahnio utripajočo, a docela spokojno in umirjeno usklajenos.

Uvodnik

1 Silvo Šinkovec: Ko so na potezi starši

V žarišču: Učiti se učiti

3 Jasna Vesel: Najpogostejše težave pri učenju

6 Milena Valenčič Zuljan: Učenčeve vprašanje

10 Urška Markun: Učna motivacija

13 Marija Horvat: Razvijanje aktivnih strategij učenja

15 Andreja Jereb: Učim se učiti

17 Alenka Nagode: Delavnica o učenju

Naš pogovor

19 Jana Zidar, Silvo Šinkovec: Günther Whittaker: Šola za glavo, srce, dušo in roke

Biti vzgojitelj

22 Tadej Vidmar: Avrelj Avguštin

23 Sonja Lojk: Moja vloga učiteljice

Biblična stran

24 Viljem Lovše: Drag si, spoštovan in ljubljen

Razredništvo

25 Mateja Škufca: Nadarjeni učenci

28 Natalija Rajh: Razrednik in razred

29 Jože Mlakar: Red in disciplina

Starši

32 Miroslav Gomboc: Zmeda in anarhija v vzgoji

33 Irena Granda: Ali je za predšolskega otroka res vse dobro?

34 Arnold Lobel: Vrt

Vzgojna področja

35 Milček Komelj: Otroško vstopanje v svet umetnosti

36 Alenka Mejaš: Humanji medsebojni odnosi in zdrava spolnost

38 Franci M. Kolenec: Oddelek za invalidno mladino v Stari Gori

Izkusnje

41 Helena Murgelj: V znamenju pomladni

43 Tatjana Umer, Magda Pavšič: Evropski dan jezikov v vrtcu

44 Milena Škamlec: Ljubezen je blagoslov

Prebrali smo

46 Iz življenja DKPS

47 Napovedni koledar

48 Summary

48 Avtorji

Najpogostejše težave pri učenju

 Jasna Vesel

Kako največkrat predstavimo osnovnošolcem razliko med osnovno in srednjo šolo? Med drugim jih opozorimo na paleto razlik, ki jih prinese prehod v srednje izobraževanje: novo okolje, nova pravila, več predmetov, več ur pouka, drugačen način razlage, večji obseg snovi, bolj abstraktna učna snov, bolj zahlevni kriteriji ocenjevanja... Vse navedene razlike pa porajajo tudi potrebo po spremenjenem načinu učenja v srednji šoli, saj se morajo srednješolci praviloma učiti več kot osnovnošolci, obvladati večji obseg snovi, bolj samostojno organizirati svoje učenje, znati uporabljati učbenike ipd.

Uvod

Večina dijakov že v prvih mesecih prvega letnika bolj ali manj prilagodi svoj način učenja spremenjenim zahtevam srednje šole, upad njihovih ocen je majhen ali zmeren, šolo kljub povečanim naporom ne doživljajo kot pretirano obremenjujočo, saj prej ali slej najdejo ravnotežje med učenjem in prostim časom. Določen delež dijakov pa svojega načina učenja iz različnih razlogov ne uspe prilagoditi novim zahtevam, doživljajo velik upad ocen, marsikdo med njimi se začne soočati z učno neuspešnostjo, povečanim strahom pred ocenjevanjem in večjo stresno obremenjenostjo. Statistične spremjave srednješolske populacije v Sloveniji kažejo, da ima ob koncu pouka skoraj četrtina srednješolcev nezadostneocene. Največ nezadostno ocenjenih dijakov je v prvem letniku 28%, v srednjih strokovnih tehniških programih 17,5% in v gimnazijah 14,4% (Kranjc, 2002).

Prehod iz osnovne v srednjo šolo predstavlja torej eno od kritičnih obdobij, ki lahko pospeši pojavljanje ali poveča intenzivnost že obstoječih učnih težav (Magajna, Gradišar, 2002). Magajna in Kavkler (2001, povzeto po Pečjak, Košir, 2002) navajata osem različnih skupin učencev z učnimi težavami, pri katerih so izvori učnih težav različni, lahko pa se med seboj prepletajo: upočasnjen razvoj splošnih kogni-

tivnih sposobnosti, večjezičnost ali multikulturalnost, specifične učne težave, čustvene težave, pomanjkljiva motivacija in samoregulacija učenja, kulturna in ekonomska depriviranost, pomanjkljivo in neustrezno poučevanje, neustrezne interakcije med učencem in okoljem. V šolski svetovalni službi se tako pogosto srečamo z dijaki, ki pri učenju posameznih predmetov ali pri učenju nasprotno doživljajo različ-

ne težave. Predstaviti želim rezultate manjše pilotske raziskave o najpogostejših težavah pri učenju v dveh srednješolskih programih Gimnazije Kočevje: gimnazija in ekonomski tehnik.

Opis pilotske raziskave

V raziskavi sem analizirala podatke o doživljjanju učnih težav dijakov, ki so bili zbrani v decembru 2000/2001 in v novembru 2002/03 v okviru obveznih izbirnih vsebin (OIV) Razvijanje učnih strategij na Gimnaziji Kočevje. V vzorec sem zajela podatke 289 dijakov: 140 gimnazijcev in 149 ekonomskih tehnikov (113 fantov in 176 deklet). Doživljjanje težav pri učenju sem ugotovljala z vprašalnikom Težave pri učenju (TU) (Vesel, 2000). Sestavila sem ga za uporabo pri delu s celimi oddelki dijakov v okviru OIV Razvijanje učnih strategij. Njego-



Foto: Olja Slinšek

Področje učenja (lestvice na TU)	gimnazija N=127)		ekonomski tehnik (N=149)		skupaj (N=276)	
	M	SD	M	SD	M	SD
Pomanjkljivo uravnavanje časa	14,83 ¹	3,38	14,07	3,61	14,42	3,52
Neustrezeno memoriranje in ponavljanje	13,50	2,95	13,58	3,24	13,55	3,11
Pomanjkanje poglabljanja znanja	13,13	3,08	12,21	3,49	12,63	3,33
Slaba organiziranost lastnega učenja	12,07	3,20	11,66	3,34	11,85	3,28
Pomanjkljivo preverjanje lastnega znanja	12,85	2,88	12,44	3,25	12,63	3,08
Prevladujoče stresno odzivanje	14,69	3,90	14,24	4,57	14,45	4,28
Pomanjkanje notranje motivacije	12,31	2,76	11,75	3,51	12,01	3,20
Prevladujoča zunanja motivacija	12,90	2,76	12,72	3,63	12,81	3,25
Odpornost pri učenju in šoli	13,70	3,83	13,09	4,88	13,37	4,44
Pomanjkanje koncentracije	15,52	3,63	15,13	4,05	15,31	3,86
Skupna vsota točk na TU	122,33	20,93	118,68	25,22	120,35	23,38

Tabela 3.1 Doživljvanje težav pri učenju – povprečne vrednosti (M)

va prednost je v tem, da je kratek in ga je mogoče izvesti v eni šolski uri s celim oddelkom. Vprašalnik TU ima 50 postavk. Razdeljene so v deset področij učenja (lestvic), na katerih dijaki običajno doživljajo težave pri učenju:

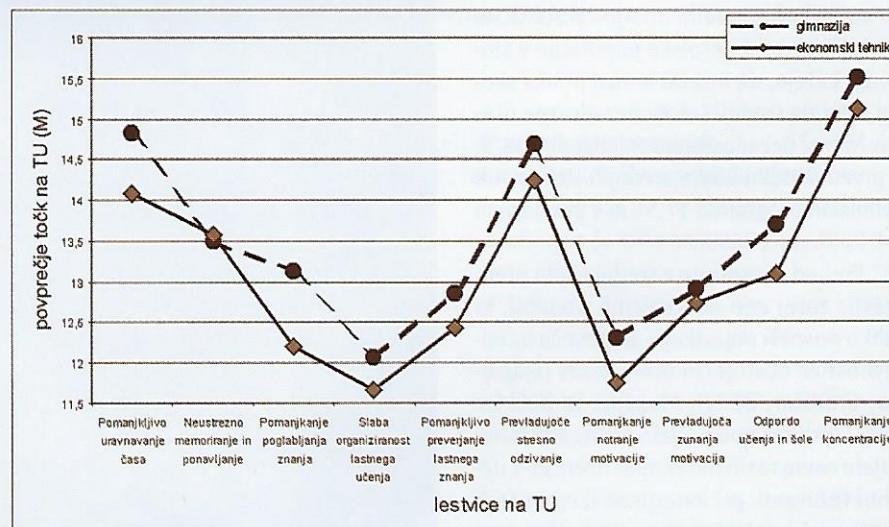
- *pomanjkljivo uravnavanje časa* – gre za pogoste težave odlaganja učenja, neučinkovito rabo časa ali premalo časa za učenje;
- *neustrezeno memoriranje in ponavljanje* – gre za težave s pomnenjem velike količine informacij, prevladujoča pasivnost učenja (samo branje), neznajdenje v velikem obsegu učne snovi, premalo ponavljanja in pozabljanje že naučenega;
- *pomanjkanje poglabljanja znanja* – težave, ki nastajajo zato, ker se dijak običajno ne uči z razumevanjem, ne išče (ali ne zna iskati) bistvenih delov snovi, še posebno ne v učbenikih, učna snov zanj nima povezav z vsakdanjim življenjem in ga kmalu dolgočasi;
- *slaba organiziranost učenja* – pomanjkanje pregleda nad učno snovo, neznajdenje u učbenikih in delovnih zvezkih, nerednost opravljanja učnih obveznosti in neurjenost zapiskov;
- *pomanjkanje preverjanja lastnega znanja* – težave, ki nastajajo zaradi slabšega snovnega načrtovanja lastnega učenja (Kaj moram znati?) in kontrole procesa učenja oziroma rezultatov učenja (Koliko znam?, Ali znam dovolj?), dijak o svojem načinu učenja ne razmišlja;
- *prevladujoče stresno odzivanje* – težave, ki nastajajo zaradi pogostega doživljjanja treme v ocenjevalnih situacijah, pogostega slabega ali celo depresivnega razpoloženja, utrujenosti, naveličanosti, zaskrbljenosti zaradi šole ali drugih problemov;
- *pomanjkanje notranje motivacije* – nanaša se na težave, ki so povezane s pomanjkanjem notranjega interesa za učno snov in učenje nasploh; dijak učne snovi ne doživlja (niti delno) kot pomembno in smiselno, dvomi v svoje zmožnosti učenja šolskih predmetov, v učenje ni pripravljen vlagati resnih naporov, njegovi interesi so obrnjeni stran od učenja;
- *prevladujoča zunanja motivacija* – težave, ki so povezane z izrazitim učenjem 'samo za oceno' in brez želje po znanju, dijakova motivacija je povsem odvisna od višine ocen, ki ima prestižni pomen primerjave z drugimi;
- *odpor do učenja in šole* – nanaša se na težave, ki so povezane z odporem do šole in učenja, kar je lahko posledica preteklih naporov in neuspehov, lahko pa tudi s pomanjkanjem samodiscipline, ko dijak ne zmore uravnavati lastnega učnega vedenja (odvisno je od zunanja

prisile, ali pa od slučajnih, ugodnih ali neugodnih, situacijskih vplivov);

- *pomanjkanje koncentracije pri učenju* – zajema težave pri učenju, ki nastajajo zaradi beganja misli med učenjem, branjem iz učbenika ali med poukom; dijak se težko uči, če so v prostoru prisotni drugi ljudje.
- Višje kot je število točk na posameznem področju učenja oziroma lestvici in na celotnem vprašalniku, večje so težave, ki jih doživlja dijak pri učenju. Podatki o zanesljivosti (alfa koeficienti) so za posamezne lestvice sorazmerno zadovoljivi, čeprav še vedno nizki ali zmerni. Zanesljivost celotne lestvice je dobra, saj je alfa koeficient 0,92. Veljavnost vprašalnika smo preverjali z izračunom korelacije med vsoto točk na TU in splošnim učnim uspehom v prvem letniku srednje šole. Povezava je po pričakovovanju negativna, saj večje število točk na TU pomeni več težav pri učenju, s tem pa tudi nižji učni uspeh ($r = -0,355$; $p = 0,002$) (Vesel, 2000).

Katere težave pri učenju so najpogosteje?

Z vprašalnikom Težave pri učenju (TU) sem želela ugotoviti, katero področje učenja predstavlja dijakom največ težav in kakšne razlike v zvezi s težavami pri učenju opažamo med programoma gimnazija in ekonomski tehnik. V tabeli 3.1 in grafu 3.1 so prikazane povprečne vrednosti za posamezne lestvice in za celotni vprašalnik TU,



Graf 3.1 Doživljvanje težav pri učenju – povprečne vrednosti (M) točk na posameznih lestvicah TU

Združene kategorije odgovorov: večinoma velja zame (4) in vedno ali skoraj vedno velja zame (5)	% dijakov
1. Težko se uči v prostoru, kjer so prisotni drugi ljudje. (pomanjkanje koncentracije)	64,7
2. Doživlja hudo tremo pred spraševanjem ali pisnim preverjanjem znanja za oceno. (prevladujoče stresno odzivanje)	44,8
3. Počuti se utrujenega in naveličanega šole. (prevladujoče stresno odzivanje)	41,5
4. Težko se skoncentriра, med učenjem mu misli begajo. (pomanjkanje koncentracije)	37,4
5. Uči se tako, da samo večkrat prebere neko snov v učbeniku ali zapiskih. (neustrezeno memoriranje in ponavljanje)	36,3
6. Učenje odlaga do zadnje minute, uči se tik pred preverjanjem znanja. (pomanjkljivo uravnavanje časa)	35,2
7. Dolgo traja, da sebe pripravi do učenja. (odpor do učenja in šole)	35,2
8. Med učenjem se mu dogaja, da ne ve, kaj je ravnokar prebral. (pomanjkanje koncentracije)	32,3
9. Svojega namena, da se bo učil ob predvidenem času, ne uresniči. (pomanjkljivo uravnavanje časa)	31,5
10. Zaradi šole je slabe volje in depresiven. (prevladujoče stresno odzivanje)	31,3
11. Učenju namena pre malo časa, ker ga bolj zanimajo druge stvari. (pomanjkljivo uravnavanje časa)	30,8
12. Ko dobti oceno pri predmetu, se za daljši čas neha učiti ta predmet. (prevladujoča zunanjša motivacija)	26,9
13. V šoli je med razlagom učiteljev zaspal, sanjari ali klepetata. (pomanjkanje koncentracije)	26,5
14. Skrbi ga zaradi ocen in ne more spati. (prevladujoče stresno odzivanje)	26,4
15. Ne more se pripraviti k ponavljanju snovi, ker ga to dolgočasi. (neustrezeno memoriranje in ponavljanje)	25,4
16. Kadar bere učno snov, mu hitro postane dolgčas. (pomanjkanje poglabljanja znanja)	25,4
17. Ne ve, kako bi si zapomnil veliko količino snovi pri posameznih predmetih. (neustrezeno memoriranje in ponavljanje)	25,3
18. Njegovi drugi problemi (ljubezenski, finančni, družinski, drugi) ga močno ovirajo pri učenju. (prevladujoče stresno odzivanje)	25,1

Tabela 3.2 Postavke v vpraševalniku TU z najvišjimi ocenami pogostosti (N=269)

za ugotavljanje statistične pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah je bil uporabljen t-test za neodvisne vzorce.²

Rezultati kažejo, da dijaki največ težav pri učenju doživljajo zaradi pomanjkanja koncentracije pri učenju, prevladujočega stresnega odzivanja in pomanjkljivega uravnavanja časa. Ta tri področja ocenjujejo kot najpogosteji izvor težav pri učenju tako gimnazijci (ti na drugo mesto postavljajo pomanjkljivo uravnavanje časa) kot ekonomski tehniki. Najbolj pogoste težave pri učenju se torej nanašajo na uravnavanje lastnega motivacijskega in emocionalnega stanja ter na uravnavanje časa. Pričakovanje, da bodo dijaki izražali največ težav na kognitivnem področju, se ni potrdilo, saj se npr. področje memoriranje in ponavljanje kot tipično kognitivno področje pojavlja šele na četrtem (ekonomski tehniki) oziroma petem (gimnazijci) mestu. Podobno je poglabljanje učenja, ki zajema težave, ker se dijak uči brez priza-

devanja, da bi razumel učno snov, iskanja bistva in osmišljjanja učne snovi, na šestem (gimnazijci) ali šele na osmem mestu (ekonomski tehniki).

Po lastnem prepričanju dijaki manj pogosto doživljajo težave pri določanju, kaj morajo znati, koliko znajo in ali znajo dovolj (lestvica preverjanje znanja). Kot manj pogoste opisujejo tudi težave, ki so povezane s pomanjkanjem notranjega interesa, doživljjanjem pomembnosti in smiselnosti učne snovi in pomanjkanjem vlaganja resnih naporov v učenje (notranja motivacija). Najmanj težav v primerjavi z drugimi področji učenja doživljajo v zvezi s pomanjkanjem pregleda nad učno snovo, znajdenjem v učbenikih in delovnih zvezkih, lastno nerednostjo pri opravljanju učnih obveznosti ali neurejenostjo zapiskov. Take ocene dijakov ne pomenijo, da s temi področji nimajo težav, ampak da jih subjektivno doživljajo kot manj pogoste kot npr. težave s koncentracijo.

Gimnazijci, vključeni v vzorec, so imeli v 8. razredu osnovne šole bistveno boljši splošni uspeh (56% odličnih) kot ekonomski tehniki (11% odličnih) in bi se po pričakovanjih zaradi tega lahko bolje soočali z večjo zahtevnostjo srednješolskega izobraževanja. Vendar rezultati tega ne potrjujejo. Gimnazijci pogosteje kot ekonomski tehniki doživljajo težave na vseh področjih učenja, ki jih meri TU (tudi na skupni vsoti točk), vendar razlike med programoma niso bile statistično pomembne. Bistveno več težav kot ekonomski tehniki pa doživljajo zaradi pomanjkljivega uravnavanja časa in pomanjkljivega poglabljanja znanja.

Take rezultate razumemo kot odraz večje zahtevnosti gimnazijskoga programa, ki od dijakov zahteva boljše znajdenje na vseh področjih učenja, še posebno na področju uravnavanja časa in poglabljanja znanja.³ V tabeli 3.2 predstavljam tiste postavke na vpraševalniku TU, za katere je najmanj četrtina vseh dijakov ocenila, da večinoma ali skoraj vedno veljajo zanje (seštevek ocen 4 in 5 na ocenjevalnih lestvicah pri posameznih postavki). Takih postavk je osemnajst, rangirane so glede na odstotek dijakov, ki so pri teh postavkah obkrožili odgovor 4 ali 5.

Zaključki

Kot najpogostejo težavo pri učenju dijaki Gimnazije Kočevje (gimnazijci, ekonomski tehniki) navajajo pomanjkanje koncentracije pri učenju (močno jih ovira prisotnost drugih ljudi, težko se zberejo, med učenjem jim pogosto begajo misli, zgubljava koncentracijo med učenjem). Na drugo mesto postavljajo težave, ki so povezane s stresnim odzivanjem na šolske obremenitve (hudo tremo pred ocenjevanjem večinoma ali skoraj vedno doživlja 40% dijakov, prav tolikšen odstotek se jih počuti večinoma ali skoraj vedno utrujene in naveličane šole, tretjina jih je zaradi šole slabe volje ali depresivnih). Na tretje mesto postavljajo težave z uravnavanjem časa, ki se kažejo kot odlaganje učenja (35% dijakov), svojih načrtov za učenje ne uresničijo (31% dijakov) ali se učijo premalo časa (27% dijakov). Pogostost učnih težav odraža tudi zahtevnost srednješolskega programa, saj gimnazijci kljub boljšemu uspehu v osnovni šoli doživljajo več učnih težav (največ prav dobr in os-